

За да бжда по-мѣродавенъ въ мнѣніята си, азъ се ползувахъ отъ съчинения на видни съврѣменни и стари мистици и окултисти, като напр. Блаватска, Парацелзусъ, Безантъ, Ледбитеръ, Метерлинкъ, Карлейлъ, д-ръ Хартманъ, Ед. Шюре и др., отъ които привеждамъ цѣли цитати. По този начинъ се надѣвамъ да услужа по-цѣлесъобразно на нашата публика, която винаги обича чуждото повече отъ своето . . .

Томас Манн

ИМА ЛИ РЕЛИГИЯТА СКРИТО УЧЕНИЕ?

1870

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

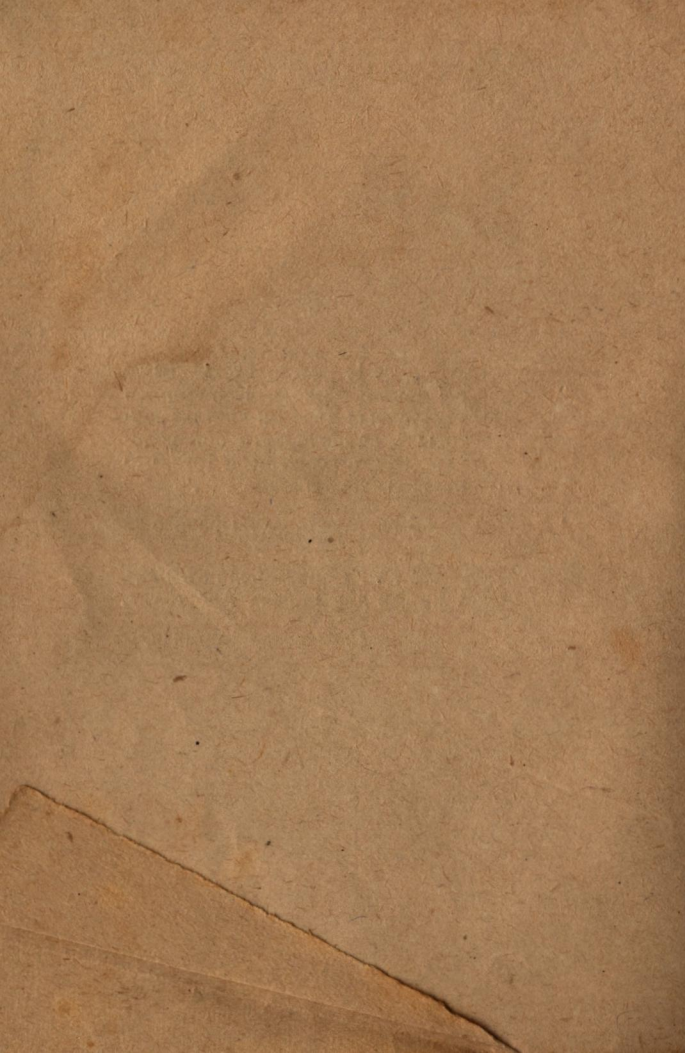
„ . . . И постановленія вамъ
епископамъ мною Климентомъ
изреченныя въ осми книгахъ, ко-
торыхъ не подобаетъ обнародо-
вати прѣдъ всеми ради того, что
въ нихъ таинственно . . .“

85-то Апостолско Правило.

„ . . . сущихъ ради въ нихъ
таинъ, и дѣянїя насъ Апостоль“.

Славянская Кормчая.

Идватъ ми на ума думитѣ на Антонъ Чехова:

„И Писаніе ясно указываеъ на суету „скорби, и размишление (тоже). Но отчего же „душа скорбитъ и не хочетъ слушать разума? „Отчего горько плакать хочется?“

Малко ли сж въ дѣйствителность хората, които посѣгатъ къмъ Библията, и намиратъ утѣха, но малко ли сж пъкъ отъ друга страна хората, които сто пжти сж посѣгали къмъ Библията, но не намиратъ въ тази загадъчна *за тяхъ* книга исканата утѣха, защото нейното съдържание имъ се струва много постно . . . И почватъ хората да се съмнѣватъ, дали има нѣщо достойно, нѣщо високо, по-достойно за изучване, отколкото баснитѣ и приказкитѣ, съ които тази книга изобилствува. И дѣцата се смѣятъ на библейския разказъ за говорящи магарета (числа XXII гл.), и не

иска голѣма ученость да се разбере, че и тогава, както и днесъ тѣзи четириноги сж мълчали, както днесъ мълчатъ, и че, слѣдователно, това трѣбва да се разбира алегорично. Нима трѣбва да чакаме Иисуса да ни отваря очитѣ*) навредъ, и да ни посочва алегоритѣ, съ които изобилствува Библията? Отъ една страна идеята ги привлича, отъ друга — самата книга ги отблъсва. И почватъ тѣ да се питатъ, дѣ трѣбва да се търси тази Истина, за която говори Иисусъ, и може ли Тя да се намѣри. Мнозина отъ ученитѣ на този свѣтъ сж на мнѣние, че Църквата не дава много източници на мѣдростъ, или поне не такива, които да засѣгатъ области на други, чужди науки и философии, а само такива, които се въртятъ само около Св. Писание и житието на Светитѣ. Тѣ дори се възмущаватъ, задѣто

---

*) Гал. 4, 22. Защото е писано, че Аврамъ имаше двама синове: одного отъ рабинята и одного отъ свободната. *И това е иносказуемо: Защото тѣ сж двата завѣта, единиятъ отъ Синайската гора, който ражда въ робство: той е Агарь. . . .*

Църквата имъ забранява дори да дирятъ други източници, вѣнъ отъ тѣзи два.

Но защо това да бжде така? Защо това тѣсногърдие? Или религиозната Истина съставлява нераздѣлна часть отъ върховното благо, отъ живота въ Бога, или пъкъ е само нѣщо отъ второстепенна важность. Ако тази религиозна Истина е нѣщо отъ второстепенно значение, защо всички Църкви я наричатъ единственъ източникъ на спасение? Ако, на-противъ, тя се явява като нѣщо неразлчно отъ живота въ Бога, то Църквитѣ трѣбва да се откажатъ отъ несправедливата си тактика на прѣслѣждане всички методи на търсене тази Истина навредъ.

Когато се касае за материални работи, напр. нашето благосъстояние, бждащето на сѣмейството ни и пр., ние използваме най-ревностно и най-малкитѣ подробности; щомъ, обаче, се касае за издирване на тѣзи неразрушими съкровища, за които говори Иисусъ; щомъ, казвамъ, се касае за изслѣждане на тъмнината, която още скрива божествената

мждростъ отъ очитѣ ни, ние съзнателно изгасяме единъ отъ най-силнитѣ свѣтлинни фокуси въ себе си.

И защо да не диримъ Истината? Кое ни спира? Дали примѣрѣтъ на лоши резултати отъ подобно едно дирене? Има ли такива примѣри? Не, нито единъ, напротивъ, това дирене е създавало нови религиозни и философски системи, създавало е и ще създава редица силни религиозни мжже. И, напротивъ, тѣзи, които сж прѣслѣдвали Истината, както Савла, рано или късно сж признавали своята слабостъ, и сж прѣгъвали колѣнѣ прѣдъ свѣтлината, изхождаща изъ Прѣстола на Всевишния.

Какви перспективи ни открива това търсене на Истината, и какви сж отъ друга страна тѣзи на сковаващия догматизмъ и схоластика? Свободното търсене ни дава възможность да диримъ на много мѣста, въ много страни, въ разни източници, прѣдставляващи различни аспекти на тази сжщата 'Истина. Този методъ на търсене ни показва и правилата на живѣяне земния животъ, въ тече-

нието на който можемъ да развиемъ въ себе си скрититѣ сили, които ще ни издигнатъ до равнището на свърхчовѣка, на богочеловѣка. И, напротивъ, догматическата старожитность и студениитѣ окови на схоластиката не могатъ да ни дадатъ нищо друго, освѣнъ едно познание на Св. Писание, което непрѣменно бива повърхностно или фалшиво — знание, което далеко не може да събуди въ духа на съврѣмения критически и научнолюбопытеленъ умъ онзи възвишенъ копнежъ по невидими, но признати реалности. Този догматиченъ, или църковенъ методъ не може да направи за душата и духа нищо повече, отколкото Иисусовата философия направи за фарисеитѣ. Тѣ дойдоха, видѣха, чуха, не разбраха и — отминаха.

Не искамъ да оспорвамъ факта, че има полза отъ четенето на Св. Писание — Боже пази — но тази полза би нараснала до неимо-вѣрность, ако тълкуването на Св. Писание ставаше по други методи, съ други сръдства и съ огледъ къмъ обстоятелството, че дѣйстви-

телно има въ него работи, които не бива всъкой да знае, а само тѣзи, които трѣбва да знаятъ. Азъ не правя тука намекъ за нѣкакви гностически привилегии, а само изтъквамъ мнѣнието на много отъ старитѣ учени и свети мжже, които твърдѣха, че скрита смисълъ има въ Св. Писание; че то е философия, а, като такава, тя не може да бжде достъпна на тълпата и не бива да бжде достъпна. Нали и въ Иисусовитѣ думи виждаме сжщото правило за тази тълпа, че тя има уши, за да не чува и разбира? Ако Иисусъ имаше какво да разкрива на ученицитѣ си при затворени врата, защото Църквата сега не осжда това, ами осжда тѣзи, които се стараятъ да намѣрятъ нѣкждѣ тѣзи скрити слова „страшнихъ Христовихъ таинъ“ въ надеждата си, че, може би, ще намѣрятъ нови бисери отъ мъдростъ и нови похвати за духовно издигане, освѣнъ ходенето въ църква и машиналното мърдане на устнитѣ въ шаблоннитѣ молитви къмъ Св. Богородица? Ако светитѣ Отци въ знанията си

относително естеството на Исуса бѣха толкова неположителни, че въ единъ Съборъ (Никейския) приписваха Нему пълень божественъ произходъ, а въ другъ (Цариградския) го опрѣдѣлиха съ естество полубожествено; ако, казвамъ, св. Отци по такива важни и основни въпроси имаше какво да издирватъ и да дѣлятъ мнѣние, то защо и сегашниятъ на прѣдничавъ умъ да не смѣе да дири нови, неподнасяни намъ отъ Църквата знания? И защо тѣ да стоятъ скрити, дотамъ скрити, че и самото духовенство не ги знае, и само затова забранява на паството си да дири такива скрити истини?

Ами тълкуването? Отъ тълкуване или изучване имать нужда много по-прости работи и идеи, а колко повече едно учение, което крѣпи челоуѣчеството цѣли 2000 години! Тази нужда е несъмнѣнно по-наложителна по отношение на една философия, каквато лежи въ основата на великото дѣло на Назорянина. Нимà не бива още да говоримъ на тълпата скрититѣ работи; нимà можемъ току-така да

прѣзрѣмъ или отхвърлимъ наличността на такива, когато Стълпове на християнството ни говорятъ за сжществуването имъ?

Елементъ отъ съзнаване необходимостта отъ подобно едно тълкуване отъ страна на официалната Църква има, защото напоследъкъ, още прѣди войната, виждаме да се въвежда друга тактика отъ страна на Църквата, която много ни радва: свещеници говорятъ на български, слова, сказки се чуватъ всѣка недѣля отъ амвонитѣ.

Сега, щомъ по принципъ намираме за непрѣстѣпно търсенето Истината, търсенето на условията за правяне Св. Писание по-разбрано, отколкото то си е, като писано на книга, нека имаме доблестта да дадемъ още единъ по-свободенъ размахъ на този стремежъ и да потърсимъ и другадѣ, вънъ отъ самото Св. Писание тѣзи условия. Защото, нека кажа въ заключение двѣ смѣли думи, религията не дава току-така всѣкому обяснения на Иисусовитѣ думи, както се вижда отъ твърдението на Св. Климента Александрийски :

„Не е желателно всички нѣща да се излагатъ безразборно на всички, нито пъкъ благодѣянията на мъдростѣта да се съобщаватъ на тѣзи, които не сж бивали даже на сънъ, очиствани въ душата си. Защото, не е позволено да се прѣдава на всѣки случайно миналъ това, което е достигнато съ голѣми усилия. Нито трѣбва Мистериитѣ на Словото да се откриватъ на профана“ (Пистись София).

Нали и апостолитѣ удобрѣваха прикриването на Мистериитѣ на вѣрата?

„Защото сжществува наставление за Съвършенитѣ“, казва Апостолъ Павелъ (Евр. 1), или, пакъ въ сжщото послание въ гл. 5 и 6:

„Това учение не е за всички“, . . . защото „имаше между евреитѣ нѣща, които се прѣдаваха неписани“.

Не би ми стигнала цѣла книга, и то книга обемиста, ако почнѣхъ да привеждамъ доказателства въ подкрѣпа на факта, *че християнството има секретно учение*. Затова, прѣпорѣчвамъ още еднажъ чудната и незамѣнима книга на г-жа Анна Безантъ „Езотери-

ческото християнство или малкитѣ мистерии“. Тя е пълна съ цитати, както отъ св. Отци, тъй и отъ самото Св. Писание, които ясно говорятъ за сществуването на тайно учение въ християнската вѣра, което се е пазило най-грижливо, и което нѣщо най-добрѣ се разбира пакъ отъ думитѣ на Св. Климента Александрийски :

„Трѣбва да се скрие въ мистерии мж-дростѣта, която Синътъ Божи е училъ. Защото надали има нѣщо по-смѣшно отъ тѣзи работи за уличната тълпа . . . Трудно е да се изказватъ истински, чиститѣ и прозирни думи на Истината прѣдъ груби и оскотѣли слушатели“.

И пакъ :

„Господъ ни позволи да прѣдадемъ тази божествена мистерия . . . на тѣзи, които сж способни да я разбератъ . . . Той не открива на тълпата това, а само на малцинството . . . Тайнитѣ нѣща се прѣдаватъ съ думи, а не съ писмо, както и Богъ прави. И, ако нѣкой каже, че нѣма нищо тайно . . . нека чуе отъ насъ, че за тогава, който слуша секретно“

„ще му бжде 'показано това, което си е се-
„кретно“.

Още по категориченъ е Св. Климентъ въ слѣднитѣ си думи :

„Ние нѣмаме желание да откриемъ тай-
„нитѣ нѣща — далечъ отъ тази мисль — но
„само да си ги припомнимъ . . . Много нѣща,
„знамъ добрѣ това, сж ни избѣгали съ тече-
„ние на врѣмето . . .“ (защото сж били не-
записани на книга . . .).

Платонъ ни говори открито, че „ние
„трѣбва да пишемъ съ параболи и за-
„гадки, та, ако писаното попадне въ
„чужди ржцѣ, който чете, да не може
„да разбере“. Или, на друго мѣсто :

„ . . . Пророчествата и прѣдсказа-
„нията се изнасятъ на свѣта само въ
„загадки, а мистериитѣ не се откриватъ
„на всички безразборно, а само слѣдъ из-
„вѣстни очиствания и прѣдварителни
„наставления“.

Но, ако авторитетътъ на единъ Св. Кли-
ментъ не е достатъченъ, като прѣдста-

витель на официалната християнска църква, нито този на Платона, като прѣдставитель пъкъ на официалната наука, на която цѣлиятъ свѣтъ днесъ служи, то нека чуемъ само двѣ думи отъ Свети Игнатия, ученика на Свети Йоанна:

„ . . . Простете ме още затова, (дѣто не „искамъ да ви открія още тайнитѣ — мисте- „риитѣ) . . . Неспособни да приемете тѣхната „грамадна важность, тѣ могатъ да ви смажатъ. „Защото, даже азъ, макаръ да съмъ свързанъ „съ Христа, и съмъ въ състояние да разбера „небеснитѣ нѣща, ангелската иерархия, раз- „нитѣ видове ангели и небесни воинства и пр , „все пакъ не съмъ такъвъ ученикъ, каквито „сж Петръ и Павелъ . . .“

И така, нека не бждемъ и ние отъ тъл- пата, която „имаше очи, а не виждаше“, а на- противъ, да се стараемъ да станемъ такива, на които Исусъ отъ Назаретъ, чрѣзъ богоуго- денъ животъ и търсене изъ огромната ми- стична литература, ще говори при „затво- рени врата“. Не бива да бждемъ фа-атици,

както бѣше фанатикъ Савелъ, защото чудото, каквото стана съ Савла, не може да стане въ наше врѣме, и днесъ всѣки трѣбва да търси *вжтръ въ себе си* онази силна небесна свѣтлина, която трѣбваше да ослѣпи Савла. Нито пъкъ може човѣкъ да чуе онзи небесенъ гласъ, що Савелъ чу, ако не се погрижи да му даде условия да наддѣлѣе той на гласа на животното въ насъ — този гласъ, за който протестантската пѣсенъ казва:

„Чуйте Гласа, що ви моли, обърнете се къмъ Менъ . . .“

* * *

Нека въ заключение приведа още и рѣшението на Иезуитския духовенъ конгресъ въ Фрибургъ относно езотеризма и символизма на Библията.

Ние сме навикнали да гледаме само на Исляма, като на религия, на която се дължи ретроградството на турцитѣ, — така мислимъ ние, христианитѣ, като подвеждаме паралелъ между напрѣдка на христианитѣ и този на

мохамеданитѣ. Ако нѣкой, обаче, ни кажеше, че и католицизмътъ въ отношение на вакъснѣ-
 лостъ и тѣсногърдие не стоеше до скоро въ
 нѣкои отношения по-добрѣ отъ Исляма, ние
 ще останемъ очудени. Така, въпрѣки факта,
 че и науката прие учението за еволюцията, и
 най-новитѣ учени не прѣставатъ да изваждатъ
 нови аргументи на сцената относително из-
 мѣняемостта на видоветѣ и, въобще, смисле-
 ността на това, което науката нарече *эволю-*
ция, католицизмътъ не вѣрваше до скоро въ
 такава и не искаше да я признае. Той си нас-
 тояваше на своето дѣтинско гледище, че Богъ
 съ магически жестъ сътвориля Адама, и не
 искаше да знае нито фактитѣ, нито разкри-
 тията и аргументитѣ на науката.

Така бѣше до 1897 година, когато бѣ
 свиканъ католическия конгресъ въ Фрибургъ,
 Швейцария, на който се явиха 700 души де-
 легати отъ всичкитѣ народи на земята. Тамъ
 католицизма трѣбваше да признае, че шестътѣ
 дена на сътворението не сж 6 пжти по 24 часа,
 ами подразбиратъ огромни периоди. Утрѣ той

ще признае, че Адамъ не е единъ чловѣкъ, а *цѣлото* чловѣчество, „сътворено“ отъ полуживотинскитѣ подраси на третята коренна раса прѣди много и много стотинѣ хиляди години, а не прѣди 7 или 8000 години. И какъ може да бжде приета тази послѣдната дата, когато геологическитѣ пластове иматъ съвсѣмъ другъ езикъ? Ами конгреса на медицинитѣ въ Парижъ, ами находката на единъ черепъ въ Франция, за който се произнесоха почти всички палеонтолози единодушно, че притежателятъ му — чловѣкъ е живѣлъ **прѣди 700,000 години?**

Много далеко би ни завело всичко това, ако почнѣхме да критикуваме тѣсногърдието на Църквата, и затова по-добрѣ ще видимъ какво сж правили нейнитѣ прѣдставители на конгреса въ Фрибургъ. Д-ръ Цаамъ реферира върху разни мнѣния на науката въ послѣдно врѣме относно сътворението на свѣта и каза:

„ . . . Макаръ едно сътворение въ разстояние на шестъ дена и да е възможно и „допустимо *à priori*, *à posteriori* то

„е твърдѣ невѣроятнo и трѣбва да бжде от-
 „хвърлено; тѣзи, които вѣрватъ въ подобно
 „едно сътворение, се опиратъ на буквалното
 „тълкуване на Библията, но най-модернитѣ
 „изслѣдвачи на Библията заявяватъ, *че тази*
 „*книга е алегорична*; че Богъ въ началото
 „сътворилъ элементитѣ и имъ далъ силата да
 „еволуиратъ въ всички форми, които виждаме
 „въ органическия и неорганическия свѣтъ“.

Единъ гласъ — само единъ единственъ —
 протестира, но бѣ подигранъ, осмѣнъ и —
 заставенъ да мълчи.

Тази декларация поражда редица сериоз-
 ни размишления.

Ако, въпрѣки учението, толкова дълги
 години натрапвано на чeловѣчеството — дори
 съ мжки и инквизиция — католицитѣ днесъ
 ни заявяватъ, че *Библията е книга алего-*
рична, и че не трѣбва да се чете и тъл-
кува буквално, ние трѣбва да почнемъ да
 диримъ вече срѣдства и източници за такова
 едно тълкуване. Църквата продължава да си
 присвоява и резервира, като своя изключителна
 собственостъ, монопола за това тълкуване, въ-

прѣки некомпетентността на своитѣ служители, и комичната имъ роля да ставатъ тълкуватели на работи, които могатъ да бждатъ достояние само на научни мжже. Това нѣма какво да ни очудва, защото знаемъ, че ключоветѣ на това тълкуване сж достояние на Посветенитѣ само, и че официалната Църква отдавна е прѣстанала да има такива — Тѣ се криятъ отъ „официалната“ Църква и бѣгатъ отъ нейнитѣ вериги и слѣпота.

2) Ако такова едно „сътворение“, каквото ние го знаемъ отъ училището, въ сжщностъ не сжществува, а има еволюция, има форми, които еволюиратъ, то естественото заключение отъ това допусчане е вѣрването, какво тѣзи форми съхраняватъ нѣкакъ-си и нѣйдѣ-си своитѣ опитности, събирани въ продължение на многото въплощения, и че тѣ се кристализиратъ въ този „складъ“ като качества, способности и наклонности, и че безъ това вѣрване една еволюция би била невъзможна. Така, единиятъ само животъ, едното само въплощение не е достатъчно на дивака, за да стане интелигентенъ като евро-

пееца и ученъ като университетския професоръ. Това е явно и ние не сме нито виждали, нито пъкъ ще видимъ нѣкога чудеса отъ подобенъ родъ на нашата планета.

По този начинъ ние се натъкваме на необходимостта да допуснемъ учението за прѣвъплощението.

3) Щомъ еволюцията е законъ за прогресирането, за развитието, както сж приели и постановили католицитѣ въ Фрибургъ, които бѣха епископи и иезуитски свещеници отъ цѣлия свѣтъ, трѣбва само една стѣпка за да дойдемъ до трудния въпросъ, като какъ челоуѣкъ е могълъ да произлѣзе отъ тѣзи „елементи“, и кои сж прѣходнитѣ форми между челоуѣка и тѣзи „елементи“. Може би по този начинъ щѣше да се дойде до повече отъ една само теория на Дарвина — този знаменитѣ ученъ, когато Църквата така немилостиво и несправедливо анатемоса.

* * *

Когато познаемъ Истината така, както ни я разкрива вѣрно тълкуваната тайна страна на

религиитѣ, ние не бива да се спираме, а ревностно да продължаваме да диримъ търпеливо методи за едно по-нататъшно приближаване къмъ източникитѣ на сжщата Истина. Тѣзи методи сж систематизирани и различно пригледени за различнитѣ интелекти. Защото, всѣки умъ не може еднакво да схване тайнитѣ и сложни работи на езотеризма. Ние искаме да не повтаряме сторената прѣди вѣкове грѣшка, и нѣма да поднасяме тази скрита мъдрость безразборно и еднакво на всѣкиго. Защото тѣзи, които още не сж присадили на духа си потребното християнско смирение, се обиждатъ, виждайки се приравнени съ тълпата. Тѣзи умове отиватъ още по-нататъкъ, и, основавайки се на това обстоятелство, че слушатъ отъ амвонитѣ на протестантитѣ Истината винаги все *еднакво* поднасяна и на ученитѣ, и на проститѣ, тѣ почватъ да се съмнѣватъ даже въ сжществуването на нѣкаква философия въ това, за което имъ се казва, че било християнство. И дѣйствително, първоначалната християнска Църква правѣше разлика въ своето слу-

шателство, правейки разлика въ тѣхната различна способностъ да разбиратъ религиознитѣ истини. Сега, обаче, съвсѣмъ не е така. И хората, вслѣдствие на това, почнаха да усѣщатъ охлаждение къмъ Църквата и къмъ самото християнство.

Методитѣ на дирене Истината сж били учени въ разни врѣмена въ тайнитѣ школи, напр. въ тази на Питагора, на Платона, на Аристотеля, въ Великата Александрийска школа, и — въ по-ново врѣме — въ обществата, като франкмасонското, розенкройцерското, или, въ наше врѣме — въ Теософското Общество. Нека не говоримъ за Езотерическата, или вжтрѣшна школа на Теософското Общество, дѣто тѣзи методи на дирене Истината сж посочени и санкционирани отъ свърхчеловѣци, т. е. отъ сжщества, които сж свършили вече своята човѣшка еволюция на земята. Въ тази школа ученицитѣ развиватъ силитѣ, вложени, както въ тѣхъ, така и въ всѣко човѣшко сжщество въ потенциално състояние, т. е. въ видъ на зародишъ, или възможности, които могатъ да

бждагь развити. Теософското Общество е разложено въ секции, а тѣзи послѣднитѣ — въ ложи. Въ тѣзи ложи става именно приготвянето за постъпване въ Езотерическата школа.

Всѣки членъ на такава една ложа, е съзнателенъ теософъ, който искрено желае да излѣзе на Пжтя, водящъ къмъ освобождение. Когато той стигне до стадията, дѣто искрено се замисля върху избора на сръдствата за духовното си просвѣтление, той почва да си задава въпроса: „сериозенъ ли, мълчаливъ ли трѣбва да бжда, или пакъ веселъ; да страна ли отъ хората, като вдълбоченъ въ размишления, или да си бжда пакъ веселъ, и дали това послѣдното нѣма да попрѣчи на моето духовно възхождане?“

Нека се потрудимъ да разгледаме този въпросъ за настроението, като го анализираме и съпоставимъ веселостъта съ сериозността и изтъкнемъ прѣдимствата на едното прѣдъ другото. Тогава ще разберемъ, кое отъ тѣзи двѣ настроения е по-ефикасно, като сръдство за върното вървене изъ Пжтя на светостъта.

